

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De causis Iræ, & quis ad iracundiam procliues. Capvt XXIX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Senec. l. 1. de ira.

D. Greg.

Nyff. de 8. beatitud.

Homerus

Iliad. 18.

D. Damasc.

l. 2.

Orthod.

fid. c. 26.

rentibus, &c. quæ à Seneca lib. 9. de ira, & D. Gregorio Nyffeno, de octo beatitudinibus fufius describuntur.

In hoc tamen doloris æstu titillar spes vltionis, aliquo fenfu incunditatis: quam ob cauffam Homerus nonnihil etiam mellis tribuit iracundiæ.

Diuiditur porro ira à Diuo Damasceno in tres species. Prima appellatur *χολή*, & *χόλος*, quam bilem, & indignationem vertit; quæ excitari folet, cum quis ob leue dictum, aut factum statim exardescit; qui affectus cum cupiditate vltionis mixtus est, placaturque facilius.

Secunda est *μῆνις* (vbi perperam nonnulli *μηνίω* legunt) Iracundia est permanens, & thuturna, qualis ea, quæ in Achille describitur ab Homero, tot heroum funeribus, & miserima Græciæ ingemifcentis clade vix fatiata.

Tertia ab eodem appellatur *νότος*, & *πότις*, quæ (inquit) ira est reposita, ac recondita, vltiscendi occasionem captans, in quo certe eadem sermè est, ac *μῆνις*.

Eust. in l. 1. Iliad. initio.

Alij non *νότος*, sed *μηνίω* tertio loco ponunt, quæ Eustatius *φρονίμην* iram prorsus à mente alienatam, præcipitem, insanam; Latini furorem nominant: & talis est ea, quæ à Gregorio Nyffeno, cum energumencorum affectibus comparatur.

Eadem enim (inquit) iratis, quæ Energumedis accidunt. Sanguine diffusi, ac distorti eorum, qui à Dæmone torquentur, sūt oculi, lingua præceps, voces præruptæ, ac latranti similes, quassatio capicis, manuum stolidi motus, pedes instabiles, totius corporis concussio. Hæc sunt irato, & dæmoni communia. Hoc vno duntaxat differunt, quod vnum voluntarium malum est, alterum non est.

De causis Ira, & qui ad iracundiam proclines.

CAPVT XXIX.

Iracundiæ causâs, ingeniosè, vt solet, & feliciter est persequutus Aristoteles, lib. 2. Rhetoricorum.

Sex sunt (inquit) præcipuè, quæ iratos efficiunt, dolor, impedimentum, vehemens cupiditas, despicientia præsentis status, offensio

præter expectationem: quædam circumstantia. Vnde sex genera eorum colligit, qui facilius irascuntur.

Primum est eorum, qui dolent, propter aliquam despicientiam, quæ caussa iræ maxima est, & carcerarum omnium origo. Quò autem quisque vel dignitate clarior est, vel gloria cupidior, eò magis despectus iritatur.

Hinc illa querimonie Iunonis apud Senecam in Hercule furente, & apud Virgilium.

Ast ego, quæ diuum incedo regina!

Cuius rei memorabile est ira Narferis argumentum: cum enim ille animosus Eunu-
chus, & rei militaris gloria præstantissimus, Totilam Gothorum Regem, Martio vigore, & spiritu planè ingentem debellasset, mox inconstantis fortunæ ludo iactatus, non modò Italiæ præfectura spoliatus, sed à Sophia Imperatrice impotentis animi scemina probris concisus est. Quippe illa dicebat,

Narsetem ad pensa, & lanas esse relegandum.

Quæ vox nimis petulanter effusa, egregij spiritus, & roboris ducem, mirum se Iustino Imperatori, & Sophiæ eius vxori, eam telam orsurum dixit, quam nulla eorum vis, aut industria posset retexere: quod præstitit, cum Longobardos à regnis suæ squallore, ad fertiles Italiæ campos euocauit, quorum armis magna Italiæ pars Imperatori detracta est, tantum veneni habuit muliebris calumnia.

Secundum: qui in rebus suis aliquo afficiuntur impedimento, siue apertè quis obstat, & refragetur, siue cum possit minime fauceat: vt si quis sitienti potum denegat, aut famelico panem.

Tertium. Ad iram propensissimi sunt, qui vehèmentè aliqua cupiditate trahuntur, vt egrotantes, paupertate laborantes, sitientes, amantes, *genus irritabile*.

Quartum: quorum præsens status despiciuntur, vt egrotans in ijs, quæ pertinent ad morbum, paupertate laborans, in ijs quæ pertinet ad paupertatem. Bellator in his, quæ ad bellum. Cuius cõtemptus manifestissima sunt exempla. Quibus enim furijs agitur Philoctetes apud Poetas, ob morbum despectus, & à Græcorum exercitu seiunctus. Quibus iræ motibus obnoxij sunt, qui ob vitium aliquod corporis, aut notam deformitatis iridentur: Cornelius Senator, cum à Domitio Corbulone struthiocamelus depilatus vocaretur,

in con-

vltimè cupit
vltimè cupit
iram infir-
mani.

confessu grauissimo Sanatus lachrymas non tenuit.

Hipponas Poëta cum esset singulari oris deformitate, ideoque à ludibundis pictoribus depictus, & in derisum publicum propositus, adeò excanduit, ut derisionis auctores, impulsoresque furioso carmine ad suspendium adigeret. Pauperes verò grauius contemptum ferunt, si antea diuites extiterint, & eò miseriarum delapsi, à suis etiam despiciantur. At milites, & poëta, ceterique scriptores, ipsi etiam opifices, facillime stomachantur, si in ijs, quibus florere se laudibus cupiunt, parui pendantur. Sub Boleslao III. Polonorum Rege Palatinus quidam Polonus, cui Rex in opprobrium ignauia, leporis pellem, colum, & fusum miserat, tam iniquo tulit animo, ut sibi ipsi violentas afferret manus.

Cromer. l. 6

Magna
vix gloria
despicietia.

Philost. in
Herode.

Herodes Atticus; cum adhuc adolescens coram Antonino Imperatore perorans, præ timore, & conturbatione mentis obmutisset, contemptum veritus, pene se in Istrum desperatione proiecit.

Titus Labienus ingenio suo superstes (ut ait Seneca) esse noluit, sed eius libris ex S. C. combustis, vltro se in maiorum suorum monumenta ferri atque includi voluit. Tanta crux est gloriae cupidis despicietia.

Quintum, vehementius irritantur, qui præter expectationem offenduntur, maxime ab ijs, quos sibi beneuolos, & amicos fore existimabant. Sicut enim insperata boni species, vbi primum obiecta est, maiori iucunditate sensus perfundit, sic etiam doloris minime expectati, grauis percellit iniuria.

Ad summum enumerantur, qui certis quibusdam horis, & temporibus turbari, & vt maria, ventis cieri, commoueri que solent.

Causa iracundia 17.
ab Aristotele.

Nec satis fuit Aristoteli, hæc in genere enumerasse: septemdecim deinde causas specie, prosequitur, è quibus excitari, conflare que solita est iracundia. Hæ sunt: subânatio, illusio, detrimentum contumeliosum, maledictum, amicitia despiciens, consuetudo honorandi omissa, ingrati animi signum, nulla existimatio, officium spreum, gaudium in aduersis, neglectus, auscultatio, aut inspectio malorum, despicietia in rebus caris, nulla gratiarum actio, dissimulatio, beneficium in alios, & non in ipsos, obliuio, ad summum contemptus apud eos, à quibus gratiam, & famam colligere qui irascuntur vehementer cupiunt.

Ad hæc cuiusque ingenium, natura, temperies, ætas, conditio, diligenter erunt consideranda, è quibus plurimum momenti in iram deriuatur. Non opus est in his immorari pluribus, nimis multæ causæ sunt, & nimis promptæ, quæ iratos faciunt, longè opportunius est de tractatione, & moderatione huius affectus disserere.

De concitando odio, & iracundia.

CAPVT XXX.

Hæc erunt igitur capita, per quæ odij, & iracundia vis facile inardescet: nunc autem modos, & exempla, affectuumque in eo genere varietatem exequamur.

Primum artificium est Oratoris ad animos iam suspicionibus exulceratos, & mediocriter inflexos, accedere, quo facilius motum concipiant. Vt enim in corpore humano, si ad humores male affectos, ipsa cæli ratio, atque intemperies accesserit, tantò citius vis morbi inualefcit: Sic animum præuijs iam similitudinibus leuiter occupatum, vel ad eas ipsas suscipiendas, natura, atque ingenio dispositum, acrioris flammæ vis corripit, correptumque facilius incendit.

Hoc M. Tullius in accusatoribus Deiotari animaduertit, qui cum ad ulceratas Cæsaris aures accessissent, eas in tranquilla etiam mente similitates excitârunt, quas vix disertissimi oratoris facundia potuit restinguere.

Secundò, Ipsius personæ, quæ damnum intulit species quædam indigna, atrox, crudelis, funesta, quantum res patitur, exprimenda est, quo iniuria, quæ inde profecta fuerit, grauior, & minimè toleranda videatur.

Tertiò, eius ipsius, qui læsus est, vt occurrerit, comparanda erit innocentia, virtus, sapientia, conditio, dignitas, cum personæ, quæ læsit improbitate, scelere, barbarie, indignitate.

Quartò, iniuria illata per graues hypotyposes oculis subiicienda, sublimibus figuris, vt exclamationibus, apostrophis, prosopœijs, aganactesi, & cæteris erit excitanda.

Quintò, comparatione minorum factum erit exaggerandum, & varia exempla etiam magnarum iniuriarum colligenda, quæ cum in hac vna improbitate collata, longè minoræ videantur.

Sextò,